Щерба В. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ ТА ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО НА ЗАМОВЛЕННЯ

До внесення змін Законом від 2 жовтня 1996 року до КК України такого кримінально-правового поняття, як «вбивство, вчинене на замовлення» не існувало, тож судово-слідча практика кваліфікувала умисні вбивства, вчинені за матеріальну винагороду, як такі, що були вчинені з корисливих мотивів. Після доповнення КК України цим кваліфікуючим видом умисного вбивства виникла необхідність відмежування вбивства, вчиненого на замовлення, від вбивства з корисливих мотивів [1, с. 106].

Золотова О.І. вважає, що до корисливого відноситься і вбивство на замовлення. Тобто коли вбивця позбавляє життя людину за вказівкою особи, що пообіцяла сплатити або сплатила за це визначену винагороду. Така вказівка може бути у вигляді наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник - вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх (п. 15 ППВСУ). Якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 ККУ настає незалежно від того, коли були вчинені обіцяні виконавцем дії - до чи після вбивства, виконав чи не виконав замовник свою обіцянку, збирався він це зробити чи ні [2, с. 517].

У зв'язку з наявністю в КК України вказівки на такі кваліфікуючі ознаки умисного вбивства, як корисливий мотив та вчинення на замовлення, слід встановити співвідношення вбивства, скоєного на замовлення, і вбивства з корисливих мотивів. Видається, що між нормами, передбаченими відповідно п. 6 ч. 2 ст. 115 та п. 11 ч. 2 цієї ж статті існує співвідношення частини і цілого [3, с. 235]. Тобто вбивство за винагороду, скоєне з корисливих мотивів, належить кваліфікувати лише за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, на відміну від того, як це передбачено Постановою Пленуму Верховного Суду України (аб. 4 п. 15) [4].

Для вбивства на замовлення притаманним є те, що виконавець одержує чи бажає одержання певної винагороди як матеріального, так і нематеріального характеру, або прагне ухилитися від якихось негативних обставин не внаслідок позбавлення життя потерпілого, а за виконання замовлення чи у зв'язку з його виконанням, тобто опосередковано через волю і діяльність замовника або уповноважених ним на те осіб. Саме ця обставина принципово відрізняє вбивство на замовлення від інших убивств, вчинених під впливом сторонніх осіб.

Від убивства з корисливих мотивів такий вид убивства відрізняється тим, що вчиняться за дорученням та за ініціативою іншої особи (замовника) і може мати на меті отримання виконавцем не тільки матеріальної, а й нематеріальної вигоди від замовника або уповноважених на те ним осіб.

Дії замовника і дії виконавця вбивства тісно пов'язані між собою. Проте вони суттєво відрізняються за об'єктивною стороною. Замовник (якщо тільки він не є одночасно і співвиконавцем вбивства) не позбавляє потерпілого життя, тобто не виконує об'єктивної сторони вбивства. Він, замовляючи вбивство, вчиняє дії, які спонукають виконавця до вчинення вбивства.

При вчинені вбивства на замовлення на відміну від вчинення кримінального правопорушення з корисливих мотивів збагачується, як правило, тільки один співучасник вбивства – виконавець, а замовник несе матеріальні або нематеріальні витрати.

Пленум Верховного Суду України рекомендує дії замовника кваліфікувати за відповідною частиною ст. 27, пунктом 11 ч. 2 ст. 115 КК України, а за наявності підстав – і за іншими пунктами цієї статті (наприклад за пунктом 6 – якщо виконавець позбавив особу життя з метою

одержати вигоду матеріального характеру, за пунктом 12 – коли вбивство було замовлено групі осіб). Дії замовника умисного вбивства, який одночасно був і співвиконавцем цього кримінального правопорушення, кваліфікуються за пунктом 11, пунктом 12 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб, а за наявності підстав – і за іншими пунктами цієї статті. Якщо замовник, який не є співвиконавцем вбивства, керувався корисливим, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, пунктом 6, пунктом 11 ч. 2 ст. 115 КК України [5].

Таким чином, умисне вбивство з корисливих мотивів та умисне вбивство, вчинене на замовлення, співвідносяться як ціле та частина, тобто вбивство, вчинене на замовлення, є видом корисливого. Умисне вбивство, вчинене на замовлення, виділено законодавцем в окрему кваліфікуючу обставину саме через те, що воно є найбільш небезпечним з усіх видів корисливих вбивств, оскільки найчастіше скоюється професійними злочинцями-вбивцями – кілерами, а отже за своєю небезпечністю не може бути порівняно із рядовим вбивством з корисливих мотивів, наприклад, з метою крадіжки тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бережний С. Умисні вбивства на замовлення: історично-правовий аспект / С. Бережний. *Слово Національної школи суддів України.* 2023. № 3. С. 105-111.

2. Золотова, О.І. Корисливий мотив як кваліфікуюча ознака умисного вбивства. Держава і право: Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2019. Вип. 46 . С. 513-518.

3. Карпа, Ю. Поняття, загальна характеристика та особливості кваліфікації злочинів проти життя особи. Наукові записки. Том 22. Ч. ІІ. С. 233-236.

4. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров’я особи: Постанова Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. Вісник Верховного суду України. 2003. № 1.

5. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. 2021. № 6. С. 14.

Явтушенко Ю. В.
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції імені Е. О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації та запровадження в Україні правового режиму воєнного стану [1] докорінно змінили умови, в яких діють оперативні підрозділи правоохоронних органів. Поряд із «традиційною» загальнокримінальною злочинністю на перший план вийшли кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, зокрема колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК України), пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України), диверсія (ст. 113 КК України), а також незаконне поводження зі зброєю та боєприпасами (ст. 263 КК України) [2]. Це зумовлює потребу переосмислити завдання, форми й методи оперативно-розшукової діяльності, правові засади якої визначає Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3].

Як слушно зазначають у своїй праці, О.С. Туз та В.О. Білецький, що збройна агресія, поширення гібридних загроз, активізація диверсійно-розвідувальної діяльності та трансформація криміногенного середовища суттєво вплинули на зміст, форми та методи оперативно-розшукової діяльності, а чинна нормативна модель цієї діяльності формувалася переважно в умовах мирного часу і не повною мірою враховує специфіку функціонування